

Akad.
Algimantas Grigelis

Šia preambule pristatomas žinomo architekto restauratoriaus, beje uteniškio, dr. Kazio Napoleono Kitkausko straipsnis, skirtas Lietuvos sostinės Vilniaus 800 metų sukakčiai paminėti. Pastebėsite neįprastą jo vardo parašymą, tai todėl, kad krikštydamas Molėtų klebonas tarmiškai užrašė „napalionas“.

Utena - mano jaunystės miestas. Čia augau ir mokiausi. Žmonės ir dabar, ką rodydami, sako: „Ut – tenai“. Tai matyt iš čia ir vardas. Tai sena gyvenvietė, šiemet Utenai 752-ri. Vietovės geografija miestui kurtis buvo patogi, per tuos amžius įvyko daugybė įvykių ir daug vandens nutekėjo Krašunos ir Viešės upeliais. Į plačius vandenį pateko, be kitko, kraštiečių akademikų, Nobelio taikos premijos laureato, žymių valstybininkų vardai... Šiandien Utena – rytinių aukštaičių krašto, garsėjančio veikliais mokslu ir meno, verslo ir sporto žmonėmis, centras.

Kaip žinia, kronikų legendos mini kunigaikštį Utenį, kadais būk valdžiusį šį kraštą. Su Utenio vardu kartais linksnuojamas Šventaragis gal būt tėra mitas, toks toponimas

Mūrinių pilių riteris

paplitęs Aukštėnų žemėse, ir gali būti siejamas su Šventaragio vardu vadintu slėniu Neries ir Vilnios santakoje Vilniaus centre. Iš tikro čia, nuo pilies kalno atšlaitės į vakarus leidosi kelių metrų aukščio kyšulys, arba atragis. Gal būt jam tiko įvardas „Šventas ragas“, saugi sausa, sakralinė vieta? Todėl mūro pilių tyrėjas, architektūros istorikas Napoleonas Kitkauskas tvirtina, kad „ant šio kyšulio mūsų protėviai pradėjo statyti pirmuosius mūro pastatus: tai pirmoji Vilniaus katedra ir į rytus (tarp Katedros ir Pilies kalno) – didžiojo kunigaikščio aptvarinio (gardinio) tipo pilis“ (žr. žemiau einantį šio autoriaus straipsnį).

Kuomet „Naujosios Romuvos“ projektas „Miestas ir jo kalnas“, skirtas sostinės Vilniaus įkūrimo 700-osioms metinėms, š. m. birželio 1 d. buvo pristatomas visuomenei Lietuvos mokslų akademijoje. Mažoji salė buvo pilna žmonių! Susidomėjimą kėlė dr. Kazio Napoleono Kitkausko akademinė paskaita „800 metų Vilniaus pilių gyvenime“. Intriganta, kad K. N. Kitkauskas mūrinių statybos pradžia Lietuvoje sieja su XIII a. viduriu, tai yra su Mindaugo laikais, o tai ankstina paradigimą apie europinės civilizacijos atėjimą į Vilnių visu šimtu metų.

Napaleonas Kitkauskas, mano bendraklasius Utenos I-je Berniukų gimnazijoje, mūsų „Napaliukas“, yra tapęs legendine asmenybe. Gabus jaunuolis, tik bebaigęs šešioliktus metus tapo politiniu kaliniu, po septynerių kalinimo metų grįžta į Lietuvą, baigia vidurinę ir aukštąją mokslą, įgyja architekto specialybę, pradeda dirbti Vilniuje architektūros paminklų restauravimo srityje. Kaupdamas žinias ir patyrimą, šis nepaprastai darbštus žmogus imasi tyrinėti Lietuvos mūrinių pilių statybos istoriją. Jo išvalgo tirti tai, kas svarbiausia, stebina savo tikslingu pasirinkimu. Mažoje Lietuvoje, po Antrojo pasaulinio karo užgroboje sovietų, jis aptinka laiko ir karų suniokotą Kristijono Donelaičio Tolminkiemį, su kolegomis sugeba įtikinti valdžią, kad dėl „tautų draugystės“ Tolminkiemį verta atstatyti. Jis gilinasi į mūro raidos istoriją, ta tema parengia ir 1980 m. apgina humanitarinių mokslų kandidato (dabar – mokslų daktaro) disertaciją. 1989 m. išleidžia monografiją „Vilniaus pilys“, už kurią 1990 m. jam skiriama Nacionalinė literatūros, meno ir architektūros premija. Tuo metu jis su istorikais ir restauratoriais imasi dešimtmečius trukusių kompleksinių Vilniaus katedros požemių ir Lietuvos didžiųjų

kunigaikščių Žemutinių rūmų, kurių išlikę tik pamatai, tyrimų. 1985 m. N. Kitkauskas kartu su prof. Romualdu Budriu Arkikatedros mūruose aptinka paslėptą ir užmūrytą visą Katedros sakralinį lobyną, susidedantį iš kelių šimtų liturginio naudojimo daiktų. Tyrimų duomenys sparčiai kaupiasi, tad jiems valdyti 1993 m. įkuriamas Vilniaus pilių tyrimo centras. Specialistai ima kelti idėją apie Žemutinių – dabar Valdovų – rūmų atstatymą. Didžiuma visuomenės idėją palaiko, „Napalys“ ima vesti ekskursijas, kad būtų parodyti atkasti buvusių didingų pastatų pamatai. Atkūrus Nepriklausomybę Lietuva jau gali laisvai pati spręsti savas problemas. Dabar prisimenama, kaip vieną gražią dieną N. Kitkauskas apsilanko „Baltuosiuose rūmuose“ (Prezidentūroje – red. past.) ir įtikina rūmų šeimininką, kad Kunigaikščių rūmus reikia ir galima pastatyti iš naujo, ir kad specialistai tam yra pasirengę. „Aukštasis“ sutikimas buvo gautas, prasidėjo dešimtmetį trukęs didelių pastangų ir investicijų pareikalavęs darbas. Mūrinių pilių riteris N. Kitkauskas tapo moksliniu projekto vadovu, ir štai jau keliolika metų Vilniuje Gedimino kalno papėdėje vėl stūkso galingi Valdovų rūmai, kaip priesakas dabarties žmonėms, kad „be praeities nėra ateities“... Suteikime žodį pačiam tyrėjui.

Kazys Napoleonas Kitkauskas

I. Vilniaus katedros statybos apžvalga (remiantis XX a. tyrimais)

Katedros tyrimai

Vilniaus katedrai, jos sienoms bei pamatams pavojus iškilo 1931 m. pavasarį, kai pakilęs Neries vanduo užliejo jos rūsius, užtvindė net Katedros aikštę. Pastato sienose atsirado daug naujų plyšių. Todėl 1931 m. liepos 17 d. įsteigtas Vilniaus katedros gelbėjimo komitetas su keletu specialių komisijų. Iš jų svarbiausios buvo Techninė ir Meninė-istorinė. Komisijos turėjo sudaryti tyrimo darbų programą, vykdyti tuos darbus, atlikti visus Katedros remonto ir konservavimo darbus. Vadovauti darbams buvo pavesta tuometinio Vilniaus Universiteto profesorius Juliušui Klosui (Juliusz Klos). Nuo 1931 m. liepos mėnesio iki 1932 m. vidurio buvo daromi geologiniai tyrimai, atkasami Katedros pamatai. Iškasta viduje ir išorėje 50 perkasų, stebimas gruntinio vandens lygis, jo srovės.

Išlikusi tyrimo vadovo profesoriaus J. Kloso nuomonė: „plyšių priežastis ne tik geologinė, bet ir architektūrinė. Katedra buvo kelis kartus perstatyta. Senoji katedros dalis remiasi tiesiai į gruntą, o naujoji, Gucevičiaus, pagal paskutinius tyrimus – ant polių. Tų polių viršūnės supuvo. Įvairių epochų perstatymai sėda įvairiais būdais. Visos tos priežastys padeda atsirasti plyšiams, kurie yra pastebimi daugiausiai pristatymų plokštumose.“

1932 m. pirmoje pusėje tyrimo darbus nutarta baigti.

Katedros pamatų sutvirtinimui 1933 m. suprojektuota 279 gelžbetoniniai 40–50 cm skersmens ir 15–17 m ilgio poliai. Jie buvo betonuojami daugiausia po XVIII a. pabaigoje architekto Lauryno Stuokos-Gucevičiaus pristatytomis sienomis. 1937 m. balandžio 7 d. Katedra buvo atidaryta tikintiesiems. Tačiau mauzoliejaus statybos darbai pradėti tik 1937 m. spalio 1 d. ir iki 1939 m. rudens buvo užbaigti.

Ankstyva ir netikėta profesoriaus J. Klosio mirtis (1933 m. sausio 5 d.) sutrukdė apibendrinti visus ligi tol atliktus tyrimų darbus.

Po Antrojo pasaulinio karo Lietuvoje vėl įsitvirtinusi sovietų okupacinė valdžia 1949 m. Katedrą uždarė. Tik 1953 m. ji buvo perduota Dailės muziejui, išgelbstint ją nuo visiško suniokojimo (kalbėta, kad siūlyta joje įkurdinti net traktorių remonto dirbtuvę). Imta ją pritaikyti naujau paskirčiai – Paveikslų galerijai. Neapsi-

800 metų Vilniaus pilių gyvenime

Dr. Kazys Napoleonas Kitkauskas (iš žurnalo „Donelaičio žemė“, 2021, Nr. 1 (archyvo nuotrauka))

eita be ardymo darbų: nuardyta presbiterinės dalies mūro konstrukcijų, nugriauta sakykla, sunaikinta kai kuriose šoninėse koplyčiose XIX a. pirmoje pusėje įrengti altoriai (daugiausia iš medžio). Buvo suprojektuoti ir pagaminti Paveikslų galerijos lankytojams suolai.

Įrengtas su miesto šiluminių tinklų sistema sujungtas centrinis šildymas radiatoriais. Buvusioje Valavičių koplyčios zakristijoje netgi pastatytas kaloriferis, ventiliatoriumi perduodantis šiltą orą vargonų linkui. Matyt, dėl ventiliatoriaus vibracijos netrukus Katedros šiaurės vakarų kampo sienose atsivėrė plyšiai (daugiausia tose vietose, kuriose jie buvo užfiksuoti prieškarėje).

Todėl 1967 m. gegužės mėn. Mokslinė restauracinė gamybinė dirbtuvė gavo iš Lietuvos dailės muziejaus užsakymą ištirti ir, reikalui esant, sutvirtinti Paveikslų galerijos (buvusios Katedros) pamatus. 1974 m. buvo sustabdytas ventiliatoriaus darbas, o po kurio laiko apribotas transportas T. Vrublevskio gatve.

Nuspręsta išnagrinėti iš dalies išlikusią Vilniaus archyvuose prieškarinio Vilniaus katedros gelbėjimo komiteto darbuotojų medžiagą.

Šiam darbui labai tiko Paminklų konservavimo instituto istorinio skyriaus vadovas Adolfas Raulinaitis (1903–1987), gerai mokąs lenkų

kalbą. Iš pradžių mokėsis Seinų gimnazijoje, o po 1920 m. baigęs Lazdijų gimnaziją (1953 m. sugrįžęs iš sovietinio gulago Rusijos šiaurėje). Į tyrėjų grupę inžinerinėms problemoms spręsti buvau įtrauktas ir aš [N. Kitkauskas] (pagal aukšto mokslo diplomą inžinierius).

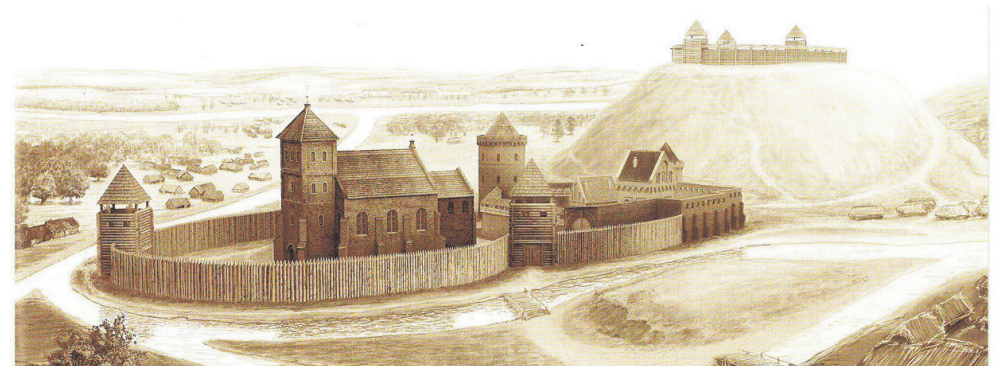
Jei profesoriaus J. Klosio iniciatyva 1931–1932 m. buvo iškasta 50 perkasų, tai mūsų tyrimų metu 1970–1978 m. vėl jų iškasta 40. Tyrimai buvo daromi palaipsniui, nes rūsiuose nebuvo vėdinimo, be to, jie buvo atliekami paraleliai su kitais tyrimais, juos tarpusavyje derinant.

Mažosios katedros pamatų suradimas

Atkreiptas dėmesys į požemių mūrus, kurių mūrėjimo skiedinys buvo tamsesnės spalvos (pilka rudas, rudas) lyginant su pagrindinės pastato dalies sienų mūro baltos ar šviesiai pilkos spalvos skiediniais. Tuo metu restauratoriai su rusvos (molio spalvos) skiediniais buvo jau susipažinę Medininkų, Lydos, Krėvos, taip pat Kauno pirmosios pilies liekanų sienų mūruose (XIV a. pirmoji pusė). Ir štai 1973 m. nustatėme, kad panašaus mūro esama ir Vilniaus katedros požemiuose. Jo rasta tarp dabartinio pastato pirmosios pilorių poros pamatų, 1,98–2,00 m gylyje. Tais pačiais metais radome, kad ir išsieninės keliolikos metrų ilgio sienos tarp dabartinės katedros ketvirtos ir penktos pilorių porų pamatas mūrytas naudojant panašų, t. y. rusvą skiedinį. Dar 1973 m. buvo rasti

pietryčių kontraforso pamatai po pietinės navos grindimis, o šiaurinėje navoje – šiaurės vakarų kontraforas. Buvo akivaizdu, kad atidengtos keturkampio plano pastato liekanos. Jo pamatų plano matmenys 22,7 x 22,4 m. 1974 m. gegužės 21–30 d. šio senojo pastato vakarinės sienos vidinėje pusėje atidengti du grindų fragmentai su glazūra dengtomis keraminėmis plytelėmis. Šios grindys rastos 2,6–2,75 m gylyje nuo dabartinio grindų lygio. Plytelės buvo 17 x 17 cm dydžio, klotos lygiagrečiai su sienomis. Glazūros spalvos – tamsiai žalia, žalia, geltona, ruda, bespalvė. Griuvėnose dar rasta grindų glazūruotų plytelių su reljefiniu ornamentu bei lygiagretainio formos glazūruotų plytelių. Glazūruotų plytelių grindys buvo ypač paplitusios Europos architektūroje XI–XIII a. O Vilniaus katedros požemiuose, t. y. Lietuvoje toks radinys buvo pirmasis.

Vėlesnių tyrimų metu nustatyta, kad šio kvadratinio plano pastato vakarinės sienos išorėje galėjo stovėti apie 12,5 m pločio masyvus bokštas. Pastato rytinėje dalyje buvo 15,9 m ilgio ir apie 12,1 m pločio presbiterija. Jos apsidės rytinės sienos pamato kreivė artima apskritimo kreivei, tačiau lyginant su visu presbiterijos pločiu, apsidė buvo siauresnė. Panašios siauresnės už presbiteriją apsidės Vakarų ir Vidurio Europoje bažnyčiose statytos iki XIII a. Prie presbiterijos šiaurinės sienos glaudėsi dvi vienodo pločio koplyčios; viena jų galėjo būti zakristija. Reikia pastebėti, kad vėlesnių tyrimų metu šio kvadratinio plano pastato liekanų centre (taip pat maždaug 2,7–2,75 m gylyje nuo dabartinių grindų) irgi rastos grindų iš glazūruotų plytelių fragmentas.

Žemutinė ir Aukštutinė pilys, apie XIII a. vidurį (iš kn. „Vilniaus pilys“, 2012, 70 pav., 93 p.) Kairėje – pirmoji Vilniaus katedra, aplink ją spėjamas aštriakolių aptvaras; viduryje – mažasis gynybinis aptvaras mūro sienomis (Mažoji Žemutinė pilis); dešinėje viršuje – medinė Aukštutinė pilis; priekyje – senoji Vilnios vaga, jos išsišakojime – nedidelė sala (A. Vaičekausko piešinys, D. Galinio 3D maketai pagal natūros tyrimais pagrįstą N. Kitkausko rekonstrukciją, 2009)

Remiantis šiais tyrimais, jau šiame tyrimų etape galima teigti, kad senojo kvadratinio plano pastato mūrai – tai XIII a. viduryje Vilniuje statyta karaliaus Mindaugo (1236/1253–1263) katedra netrukus po 1251 m. Lietuvos krikšto.

Tą faktą liudijo istoriniai šaltiniai. Tai 1388 m. Vokiečių ordino vienuolių raštas popiežiui, kuriame teigiama, kad Mindaugas buvo „aštuonis metus ar daugiau krikščionis ir įkūrė vyskupiją Vilniuje“. Taip pat 1393 m. Ordino pasiuntiniai pareiškė Torunėje pareiškė lenkams derybų metu, kad Mindaugas Vilniuje buvo įkūręs vyskupiją. Konstancos bažnytiniam susirinkime 1415 m. Ordino generalinis prokuratorius Peteris fon Vordmitas (Peter von Wordmitt) savo pranešime taip pat tvirtino, kad Mindaugas Vilniuje pastatė katedrą ir įsteigė vyskupystę. Mindaugo santykius su Ordinu taip pat mini 1409 m. žemaičių sukilimo aprašymas, kur sakoma, kad „Lietuvoje kažkoks karalius Mindaugu vadintas, kuris krikščionybės krikštą priėmė kartu su žmona... ir įkūrė kažkokią katedrą kažkokiame mieste, kuris vadinamas Vilniumi, ir priėmė iš kažkokio vyskupo kažkokį kunigą, Ordino brolių... ir taip pat kažkoks vyskupas Vilniuje buvo paskirtas“.

Šias pirmines prielaidas, kad surastas kvadratinio plano pastatas galėjo būti karaliaus Mindaugo statyta katedra, patikslino ir papildė nauji Vilniaus katedros požemių tyrimai 1984–1986 m. Tuomet Lietuvos dailės muziejus, tuometinėje Paveikslų galerijoje muziejaus patalpų eksploatacijai pagerinti, iš Švedijos užsakė oro kondicionavimo prietaisus. Šiam tikslui po pastato grindimis buvo kasami kanalai kondicionavimo sistemos ortakiams praveisti. Archeologinius ir architektūrinius tyrimo darbus vėl atliko Paminklų konservavimo instituto specialistai (vadovas archeologas Albertas Lisanka, architektai N. Kitkauskas, S. Lasavickas).

Tuo metu perkamos daugiausia buvo kasamos dabartinio pastato šiaurinėje ir vidurinėje navoje bei pietinėje, ruože tarp pirmosios ir ketvirtosios piliorių porų.

Įsitikinta, kad esama keturių pagrindinių pirmosios (mažosios) Katedros statybos etapų. Kaip jau minėta, pirmojo statybos etapo (centrinė kvadratinio plano dalis, presbiterija, spėjamas vakarų bokštas) pamatų liekanos tyrėjų buvo priskirtos XIII a. karaliaus Mindaugo statytai katedrai. Šis pastatas statytas tuo metu, kai Vidurio Europos architektūroje romaninių stilių jau baigė pakeisti gotika. Mindaugo katedra yra vienas pačių ankstyviausių Lietuvoje statytų sakralinių pastatų. Jos prototipų – trinavės trumpos halės su keturiomis vidinėmis

atramomis – nemažai būta XIII a. kaimyninėse šalyse. Įėjimai galėjo būti šoninėse sienose. Stogas turėjo būti dengtas švino skarda, nes griuvenose virš glazūruotų plytelių atidengto ploto rasta susilydžiusio švino. Po Mindaugo tragiškos žūties 1263 m. pirmoji katedra pamažu buvo apleista, ant grindų pripilta smėlio, o už kurio laiko apleistą pastatą nusiaubė gaisras (rasti degusių sluoksnių, sunyko glazūruotos grindys).

Senieji laiptai, šventykla ir antrasis Lietuvos krikštas

Sudegus XIII a. viduryje statytai katedrai, jos liekanos po kurio laiko buvo rekonstruotos. Apie tai buvo galima spręsti iš kvadratinio pastato šiaurinėje navoje prie jos šiaurinės sienos pamato liekanų primūrytų dviejų 1,5–1,6 m pločio senovinių mūrinių laiptų. Jų pakopos buvo 9–11 cm aukščio ir 21–42 cm pločio. Šių laiptų išilginės ašys sutapo su senojo kvadratinio pastato buvusių vakarinio ir rytinio piliorių porų ašimis. Laiptų pakopos kilo į pietų pusę pradedant nuo pirmosios katedros šiaurinės sienos pamato (pirmoji pakopa buvo maždaug 3 m gylyje nuo dabartinio pastato grindų). Tarp laiptų ašių buvo 6,2 m atstumas. Tarpas tarp šių laiptų tarnavo, matyt, buvusiam įėjimui (jo plotis – 4,6 m).

Pagal Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje saugomos XVII a. pabaigos Johano Frydricho Rivijaus (Johann Friedrich Rivius) kronikos duomenis, laiptai buvo įrengti 1285 m., jau pasibaigus Lietuvos didžiojo kunigaikščio Traidenio (1269–1282) viešpatavimui. Beje, šių laiptų suradimas pirmosios Katedros šiaurinėje navoje padidino tikimybę, kad J. F. Rivijaus kronikoje pateikti duomenys apie čia buvusios pagonybės laikų šventyklą atspindi tikrovę.

Ši šventykla, esą, buvo panaikinta XIV a. pabaigoje, Lietuvai rengiantis antrą kartą priimti krikščionių tikėjimą 1387 m., valdant Lenkijos karaliumi tapusiam kunigaikščiui Jogailai (1377–1381, 1382–1434), prasidėjo trečias pirmosios katedros raidos etapas: iš dalies iki pamatų nugriautos pirmojo statybos etapo sienos ir antrojo statybos etapo (šventyklos) laiptai šiaurinėje navoje. Ant jų liekanų sumūrytos naujos sienos: vakarinė gotikinė siena su portalu, šiaurinė ir pietinės sienos, šiaurinis priestatas, pora pietinių koplyčių (viena jų su freska, vaizduojančia Kristaus nukryžiuavimo sceną). Šiam etapui priskirtos paprastų plytų grindys 1,93–2,0 m gylyje.

Vilniaus katedroje po šiaurinės navos grindimis 1984 m. surastų senųjų rytinių laiptų fragmentas (archyvo nuotrauka)

Ketvirtasis statybos etapas – naujos paprastų plytų grindys 1,73–0,91 m gylyje.

Didžiosios katedros statyba

Kada sudegė 1385–1386 m. statyta Jogailos katedra tarp istorikų nėra tvirtos nuomonės. Ar 1399, ar 1419 metais? Prieškariu Jonas Nepomukas Fijalekas (Fijałek) buvo nustatęs 1419 m. datą. Ar po šio gaisro buvo remontuojama senoji sudegusi katedra, ar statoma nauja jai Lietuvos didžiojo kunigaikščio Vytauto (1932 / 1401–1430) iniciatyva?

Pastaruju metu istorikai atkreipė dėmesį į 1427 m. popiežiaus Martyno V suteiktus atlaides aplankiusiems Šv. Kryžiaus altorių (ir išklusiusiems mišias) „naujai atstatytoje“, „naujai įsteigtoje“ Vilniaus katedroje. Matyt,

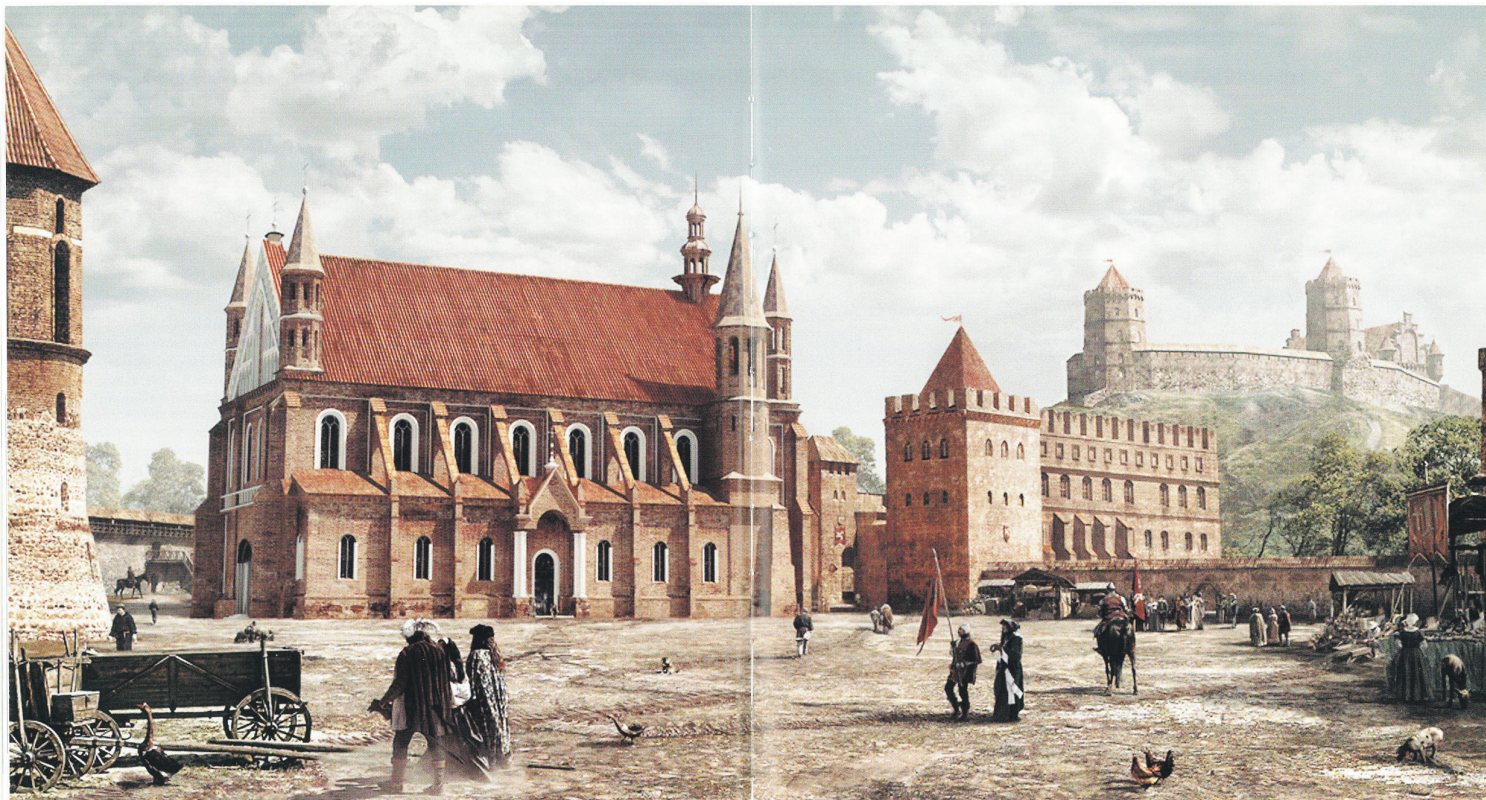
čia kalbama apie didžiąją, po 1419 m. gaisro statytą Katedrą. Jau Janas Kurčevskis (Jan Kurczewski) rašė, kad Vytauto statyta katedra buvo platesnė už Jogailos. Išorėje pristatomos šoninės koplyčios. XV a. pabaigoje prie Katedros sienų buvo primūrijami kontraforsai.

Stanislovas Loza (Stanisław Łoza) knygoje „Architektai ir statybininkai Lenkijoje“ („Architekci i budowniczo wie w Polsce“; Warszawa, 1954) nurodo, kad nuo 1498 m. Vilniaus katedros remontui ir Vilniaus miesto gynybinių įrengimų statybai vadovavo architektas Jonas Skiedelis. Šiuos darbus dirbo apie 1000 žmonių.

Lenkų literatūroje yra paskelbta žinia, kad XV a. pradžioje statytai Vilniaus katedros architektūrai turėjo įtakos XIV a. antroje pusėje Varmijoje pastatytos Fromborko katedros architektūra. Iki pastarojo meto atlikti didžiosios Katedros natūros tyrimai (sienų, jos mūro technologijos ypatumai) dar nėra pakankami. Beje, nebuvo tokios užduoties. Istoriniai tyrimai taip pat tik epizodiniai. Reiktų iš naujo kruopščiai išstudijuoti Vilniaus katedros kapitulos aktus, kitus dokumentus. Jano Kurčevskio veikale „Pilies bažnyčia arba Vilniaus katedra“ pateiktos Kapitulos aktų santraukos mūsų dienų požiūriu gali būti nepakankamos.

Didžiosios katedros sienos didžiąja dalimi išlikusios iki šiol. Naujosios katedros planas – pailgas stačiakampis, kurio ilgis iki 53,5 m (įskaitant XVI–XVIII a. pradžios vakarinės sienos perstatymus bei pastorinimą), plotis 24,5–25,0 m. Interjere vidurinės navos aukščio ir pločio santykis iš pradžių buvo artimas h:b = 2:1, o tai būdinga šio regiono plytų gotikai. Naujoji katedra trinavė, halinė, vakarų–rytų kryptimi keturkampių piliorių padalyta iš devynias travėjas su lygiai užbaigta visų trijų navų rytine siena. Presbiterija buvo integruota į bendrą tūrį, ji prasidėjo tarp ketvirtos ir penktos piliorių poros ir tęsėsi iki rytinės sienos. Aukšti langai buvo 1,96–2,0 m pločio su pusapskritimio kontūro sąramomis. Skliautai nerviūriniai. XVI a. po gaisro skliautai pažeminti, permūryti. Tarp ketvirtos ir penktos piliorių poros buvo įrengtas Šv. Kryžiaus altorius, išbuvęs iki XVII a. pradžios. Jo vieta apytikriai sutapo su ankstesnės (pirmosios) katedros didžiojo altoriaus vieta, buvusia prie jos rytinės sienos.

Bus daugiau

Žemutinė ir Aukštutinė pilyš XV a. pradžioje (ten pat, 120 pav., 124–125 p.)

Kairėje – 1387 m. Lietuvos krikšto proga pastatyta Katedra, dešinėje viršuje – mūrinė Aukštutinė pilis, tarp Katedros ir Aukštutinės pilies – mažasis gynybinis aptvaras (Mažoji žemutinė pilis) su aštuoniasieni donžonu, priekyje – didysis Žemutinės pilies aptvaras (idėjos autorius A. Vaičekauskas, V. Petrausko 3D grafika, D. Galinio 3D maketai pagal natūros tyrimais pagrįstą N. Kitkausko rekonstrukciją, 2009)